

„יש לשכלל בתמידות כל דבר, אף זה שבשלב הנתון הריהו משוכלל ביותר; שכן במרוצת הזמן, עם התפתחות המדע וה-טכניקה — אשר אינה רווגעת לעולם — מתישן אף החדיש ביותר“.

גלו הדרישות להכשרתם של הצוערים בבתי-הספר הצבאיים והן מציגות בפני קציני-ההדרכה משימות חדשות. בתחום מתודיקה של ההדרכה בבתי-הספר הצטברו כבר בעיות לרוב המחייבות תשומת-לב מרוכזת ופתרון הולם. במקרים אחדים יהיה צורך לשכלל את צורות ההדרכה ושיטותיה, הנקוטות כיום; ואילו במקרים אחרים הכרחי יהיה לדחות כליל. ובראש-ראשונה מתייחסים הדברים דוקא למקצועות-היסוד של ההדרכה — כגון הטקטיקה, הטקטיקה-המיוחדת* וכן בתחומי ניהול-האש והמתודיקה.

למרבה הצער, יש ורק מתוך היסוס רב נותנים לחדש לחדור אל תוך חיי-ההדרכה; והתוצאה: שיטות ישנות בולמות את מהלך העבודה, ומפחיתות את איכות הכשרת הצוערים, בסופו של דבר, כך למשל, ידוע כי זה מוזמן נוצר הצורך לחדול משיטות הדרכה בהן היו הצוערים בגדר מאזינים בלבד והמדריך ניסה להקנות להם את המתודיקה בעזרת ההרצאה או, הדגמה אישית. עתה מתורגלים הצוערים ברוב בתי-הספר במסגרת יחידתית מציאותית (כגון מחלקת-רובאים או פלוגת-רובאים), בה הם משמשים בתפקידים שונים. אך שנים רבות נדרשו בטרם נתאזרחה שיטה תכליתית זו. היו קצינים שחששו מפני קשיי תכנונם וארגונם של שיעורים ותרגולות כאלה. פה ושם אף לא ניסו כלל להחדיר את השיטות החדשות, על אף יתרונותיהן הבולטים-לעין. כך שאין זה בדרך-מקרה כי אף כיום מגנים את בתי-הספר הצבאיים הסובייטיים על הכנתם המתודית הלקויה של בוגריהם. אמנם, לא מעט נעשה כבר בבתי-הספר הצבאיים כדי לקרב את ההכשרה המתודית של הצוערים אל ממשות תנאי-עבודתם של הקצינים ביחידות. אך תהיה זו טעות לדרוך עתה במקום — ולא לנצל כראוי גם אפשרויות נוספות — השמור רות עדיין „בעתודה“ — להעלות מומחיותו המתודית של הקצין-העתיד. החשובה ביותר שבאפשרויות אלה — הלא הם אותם אימוני היום-יום הכלולים ב„תכנית הרגילה“. הכל מסכימים שהצוערים קולטים במהלך התאמנותם אותן צורות הדרכה ושיטותיה הנקוטות בבתי-הספר; בשיטות אלה משתמשים הם אחר-כך בעבודתם ביחידותיהם. פירושו של דבר, כי ככל שהשיטות והאמצעים של הכשרת הצוערים יקרבו יותר אל המתודיקה הנהוגה בהדרכה בגייסות — כן ירבו הצוערים לרכוש את ההרגלים המתודיים הדרושים להם לעבודתם המעשית ביחידותיהם.

ענין רב נודע ביחוד לצד המתודי של תרגילים סקטיים. באורח הגשמת הכלל „למד את מה שיהיה נחוץ במלחמה“ — מבחין הנך לעתים בחד-צדדיות מסוימת; בעת האימונים דורשים המדריכים, ברוב המקרים, מן הצוערים התגברות על קשיים פיסיים בלבד. המתאמנים פועלים בחגור מלא, בקצב מהיר, תוך מתח פיסי רב. וכל זה — נכון, אך עדיין נשאלת

* טקטיקה מיוחדת פירושה — הטקטיקה של הפעלת חילות-הסיוע.

קול. ס. מוצינוב

שיטות-הדרכה חדשות - שיטות מיושנות

השאלה: האמנם הובאו כאן בחשבון תנאי־הקרב כולם? והתשובה היא: לא! שכן מתעלמים כאן מאותם קשיים שכדי להתגבר עליהם הכרחי אימוץ כוחותיו הנפשיים וה־מוסריים של האדם. האמנם יתכן לראות כ־תנאי־קרב מציי־אותיים" מצבים בהם רובצים המתאמנים אי־שם בפאתה של חורשה נאה ומצלה או ליד גדתו של נהר שלו — שם שום דבר אינו עשוי להפר את הרהוריו של החניך בבעיה או משימה שהוצגו בפניו? אמנם, אין זה קל לעשות את התרגול לקשה ומורכב עוד יותר על־ידי הגברת המתח הנפשי המוטל על המתאמנים.

אסור להפריז כאן עד כדי קיצוניות — כפי שמציע, למשל, האמריקני ריג בספרו: „הכשרת־קרב של גייסות". אך יהיה זה מעשה נבון בהחלט ליצור בתרגילים טקטיים תמונות־מצב ידועות שמדגימות הריסות אופייניות לשדה־הקרב או ללוחות את עבודתו של המפקד בביום רעש וקולות־נפץ, שהגם חלק בלתי־נפרד של כל קרב, והרי אין זה קשה כלל לבצע זאת, על־ידי השימוש באמצעים פירוטכניים ורדיו־טכניים. מסיי־בות־מצב כאלה תאלצנה את הצוערים לאמץ לא רק את גופם אלא גם את מוחם ונפשם; הן תסייענה לעיצוב האופי, קור־הרוח ויכולת השליטה־העצמית.

זאת ועוד, את כל „סיבוכי המצב" הנוצרים באימונים הטק־טיים מכניסים — ברוב־רובם של המקרים — באמצעות נתוני פעולת־האויב, ואילו פעולות יחידותיו של צדך אתה — מתבצעות בדרך־כלל באופן „חלק", בדיוק לפי התכנית. אולם לקח המלחמה מורה כי יחידות הפועלות בקרב — כולל יחידות מסופחות ומסייעות — אינן ממלאות תמיד את משי־מותיהן כפי שסומנו להן בפתרון שנקבע בהחלטת המפקד — הזאת בגלל סיבות שונות ורבות. לעתים תכופות מושגת ההצלחה רק על־ידי השקעת מאמץ רב ויגיעה עקשנית: כאשר במלחמה, מפקדה של יחידה היה מתערב בלי־הרף במהלך הקרב וניהולו, מברר את המצב ובהתאם לכך מכניס תיקונים בתכנית הראשונית. מפקד בעל תכונות ארגוניות טובות — היה מצליח לעשות זאת במהירות. משמע, שיש לטפח בהתמדה תכונות אלו בקצינים העתידים — ובעיקר את היכולת לשלוט על יחידה ולהנהיגה, במצבי־קרב מורכבים ודרוכים.

בשטח זה נצבר לקח מאלף רב על־ידי הקתדרה־לטקטיקה שבראשה עומד הקולונל פרייאמץ־קו. כאן יוצרים המדריכים באימונים מצבים מורכבים לא רק על־ידי הכנסת נתוני פעולת האויב אלא גם על־ידי העמדת היחידות המתאמנות בקשיים מבצעיים (כגון שטח היערכות לא נוח, משך־זמן מוגבל וכיו"ב). בתחילה היו הצוערים מאבדים עשתונותיהם, משראו כי יחידות אלו או אחרות פועלות שלא בהתאם לכונתם. אולם דוקא הודות לכך נתאפשר כי ישתכנעו הצו־ערים שאכן, קבלת החלטה והטלת המשימה — אינן אלא תחילתו של העניין, ואילו העיקר הוא היכולת לממש את ההחלטות במציאות. אך לשם כך חשוב לחוש ברציפות את „דופק" הקרב, להשפיע על מהלכו, לדעת לבוא במועד לעזרתה של יחידה, לתקן אישית מצב קריטי שנתהוה) תוצאותיו של אימון כזה לא איחרו לשאת פרי; עד־מהרה החלו צוערים רבים רוכשים כושר ארגוני ומתערבים באופן

פעיל בפעולות היחידות. לקחה של קתדרה זו — ראוי הוא לתשומת־לב.

*

הקרב כרוך בהכרח באבידות בלתי־נמנעות, אולם באימונים ובתרגילים „שוכחים" משום־מה תכופות עובדה זו. ככל שייראה דבר זה כמשונה, הרי נמצאות היחידות בסופו של „קרב" בתקן מלא — הן בכוח־אדם והן באמצעי־לחימה; אין המדריכים מודאגים מהעובדה שהצוערים מתאמנים לפקד רק על יחידות בעלות מלוא־התקן, מבלי להתחשב באבידות — ואינם מתנסים בניהול קרב על־ידי כוחות שדולדלו. זוהי משימה הכרוכה בקשיים רבים ויש ללמדה.

במקרים רבים עדים אנו לביום גרוע בתרגילים טקטיים. מטרות־דמות עשויות עץ־לבוד — התאמתן לכך מועטת, בהיותן שטוחות וחסרות ממד־העומק, ואין הן מציגות בפני המתאמן לא את אגפה של מטרה ולא את עורפה. הדבר מוליך לפשטנות־יתר. במיוחד בולטים חסרונותיהן של מטרות־דמות כאלה בעת אימון בטקטיקה. אין ללמד את הצוערים להבחין בין מטרת „מקלען" לבין מטרת „רובאי" אך ורק לפי ההבדל שבין צורות מתארו של דגם עשוי עץ־לבוד. הגיעה השעה לסמן את המטרות בעזרת אמצעים חדישים יותר, וגם במלאכה זו יש להתחיל קודם־כל בביה"ס לקצינים. כדאי לחשוב, למשל, על יצירת דמויות „נפוחות" בעלות 3 ממדים, העשויות גומי או חומר פלסטי; כדאי לבנות רכב זחלי זעיר־ממדים על שלדת היסע־עצמי, אשר מבנהו יאפשר לו לגרוח אחריו „מטרות", או שתורכבנה עליו דמויות גדולות־ממנו, שניתן יהיה להחליפן במהירות תוך כדי תנו־עתו. בבת־ספר אחדים מביימים עתה מטרות באמצעות חיקוי לקול ולאור — נוסף על הקצאת כלי־קרב ממשיים. רבות הדרכים לשיפור מערכת הביום, אך העיקר הוא להבין כי דמות עשוית עץ־לבוד הנה אמצעי שעבר עליו הכלה, ובמקומה יש להעלות משהו חדיש יותר.

פעילותו ההדרכתית של מורה־לטקטיקה בבית־ספר היא רבת־פנים במיוחד. הוא איש המעצב יותר מאחרים את דמותו של המפקד לעתיד. מחובתו ללמד את הצוער להשתמש בצירופים, לצרכי הקרב, של הידיעות שהוקנו לו במקצועות השונים; אולם במילוי תפקיד זה נעצרים תכופות המדריכים בחצי הדרך. לדוגמה: נניח שעלה בידי המדריך לעבר תרגיל טקטי בשילוב מוצלח עם נתונים טופוגרפיים —

תנאי־קרב מציאותיים...

אף כי המטוחים האוטומטיים מאפשרים עתה להסתפק במהציתו של זמן זה. על כך מעיד נסיונם של בתי-הספר אחרים: לשם ביצוע תרגולת-הירי על-ידי החניך נחוצות, בדרך-כלל 15-10 דקות; את הזמן שנותר אחר הירי הכרחי לנצל באופן תכליתי. לצערנו, טרם נפתרה בעיה זו.

ארגון האימון בניהול-אש מצריך עתה בדיקה ושכלול מהיר תיים — הן בשדה והן בחדר-הלימודים. לא מומן נזדמן לנו לבקר בשיעור המוקדש ללימוד תותח הטנק. מזור היה לראות כי הנושא העיקרי של הלימוד — התותח — עמד בחדר כילד מיוחס. המדריך, מיור פטרוב, לא פנה כלל לעבר התותח והשתמש רק בכרזות. אך משפנה לתותח — הוקף לפתע התותח בטבעת צפופה של צוערי המחלקה. במצב זה קשה היה למדריך להראות דבר כלשהו כראוי למתאמנים. נמצא, שהמתאים ללימוד רובה או מקלע — לא יתאים ללימוד תותח, טיל או כלי-קרב אחרים גדולי-ממדים. שמא מוטב, במקרים כאלה, לותר על האימון במסגרת המחלקה — ולחלקה לצורך האימון, לשניים? השיעור הניתן לכל אחת משתי הצאי המחלקות צריך להיות במקצוע שונה — אך הוא ינתן במקביל, ולאחר זאת תחלפנה השתיים בנושאי השעור.

גם בשדה לא תמיד תכליתי הוא לארגן את הלימוד במסגרת מחלקתית דוקא. למשל, עדיף לערוך את אימוני הירי במסגרת פלוגת צוערים. ראית-היסוד לטובת נוהג זה היא האפשרות לקרב קרבה מכסימלית את המתודיקה של הכשרת הצוערים לאופן ארגונם של האימונים ביחידות (אליהן עתידים הם להגיע לבסוף כמפקדים).

לפני התחלת הירי נקבע לכל צוער תפקידו בפלוגה — לפי הרכבה התקני של פלוגת רובאים. אימון-הירי עצמו מתנהל בדומה לנהוג בגייסות: כל אחד יורה מכלי-הנשק הקבוע. כדי שיוכלו הצוערים לבצע תרגילים גם בכלי-נשק אחרים, יש לחלקם לתפקידים שונים לכל אימון ואימון. נמצא, כי תוך-כדי-כך ימלאו רבים מהם תפקידי-פיקוד.

לשידוד כזה של מערכות-ההדרכה זקוקה גם הכשרתם לניהול-אש טוב של הצוערים שבבתי-הספר המקצועיים. לא מומן

צוער, בצד מפקד-מדריך, לומד לפקד בעצמו על תרגיל

דבר זה כשלעצמו נחשב להשג רב. אולם נשכה אז מלב רבים כי תשלובת מעין זו חייבת להיות בגדר תופעה מתחדדת ולחול על כל מקצועות-היסוד. ביחוד רבה ההסתפקות בקיום צורות חיצוניות (פורמליזם!) בלבד לגבי השילוב שבין האימון-הטקטי לבין ההכשרה בניהול-האש. באימוני טקטיקה, כפי שהם נהוגים ברוב המקרים, אין שילוב זה חורג מתחום מתן פקודות לפתיחת אש או הצגת משימות-אש. ברם, נחוץ להציג לא רק בעיות בתחום ניהול-האש — אלא אף לפתרון. מופיע עתה הצורך ביצירת אבזרים מטלי-טלים וזולים שבאמצעותם אפשר יהיה לביים אש-נשק כוחות-יד-אתה באזורי המטרות. באימוני-לילה, למשל, לא קשה להשתמש במערכת-חשמל לפיוס כדורים נותבים.

עזרה רבה למדריכי-הטקטיקה בהשגת שילובי הגומלין של מקצועות שונים באימונים יכולים להגיש מפקדיהן של יחידות הצוערים. מאחר שמפקדים אלה מבקרים תכופות באימונים, רואים הם הן את נקודות התורפה שבהכשרת הצוערים במקצועות השונים והן את הצדדים החיוביים שבה. נניח, כי חלק מן המתאמנים לא סיגל לעצמו היטב את הטלת הרימונים תוך כדי תנועה בתוך חפירות. יהיה זה הגיוני לאמן צוערים אלה, בהדרכת מפקד המחלקה שלהם ובמסגרת התרגול הטקטי, התאמנות נוספת בהתקפת חפירה אגב הטלת רימונים. מפקד המחלקה יכול גם לבחון האם תופסים הצוערים נכונה את העמדות לירי, כיצד מכוונים הם את כלי-נשקם, היודעים הם להשתמש באמצעי הבטחה אישיים בפני רדיו-אקטיביות, וכו'. כדי שהעבודה לא תנוהל ללא ביקורת, רצוי לעבד מכלול תקנים ורמות-השג שעל הצוערים להגיע אליהן, ואשר על קיומם צריך להשגיח ולפקח מפקד מחלקת הצוערים.

בשנים האחרונות הוגשם בבתי-הספר ארגון-מחדש של מערכת התקני האימון ועזריו. אוטומציה וחשמול פילסו לעצמם דרך אל מרכזי-האימון. מערכת עזרי-אימון חדשה זו שעברה תחת שבט האוטומציה מאפשרת לצופף במידה ניכרת את תכנית האימונים ולהגביר את ניצול הזמן; מה שבוצע עד כה במשך שיעורים אחדים — נתאפשר כיום לעשותו בשיעור אחד או שניים. במציאות נסתמן כבר סגנון מיוחד לשיעור דחוס". הוא מתבטא בדינמיות רבה, בעומס מכסימלי על הצוערים ובארגון מדוקדק. אף הזמן הנדרש לתנועה ממקום למקום מנוצל להדרכה.

לא מכבר נערך אימון בבית-הספר הכלל-צבאי (על-חילוי) הגבוה שבלינינגרד על-ידי מיור סמיונוב וקפיטן טראבינ. האימון החל מיד עם עלות הצוערים על רכבם: משאית ונגמ"ש. תוך כדי תנועה נמסרו נושא התרגיל, מטרותיו, הוסברו תנאי התרגיל, נערכה חזרה על פעולות שכבר גלמדו והודגמו. משהגיעה היחידה אל שדה-המטות, התקדמו שתי כיתות בריצה למקומות האימון שהוכנו מבעוד מועד; הכיתה השלישית התאמנה על הנגמ"ש הנע. הכל נעשה בדייקנות ובקצב מהיר. התרגול נמשך גם בדרך חזרה — והגיע לסיומו בבסיס-ההדרכה עצמו.

על אף שמערכת התקני האימון ועזריו נשתכללה, יש ונתקל הנך עדיין במקרים של שימוש בלתי-תכליתי בה בשעת-האימונים. כך, למשל, מקציבים לאימוני-הירי 6-5 שעות —

נתקלנו באחד מבתי-הספר הארטילריים בגישה „מקורית מאוד“ אל האימון בירי מכלי-נשק של רגלים. השתרשה שם דעה כי די לתת להם, לצוערי-תותחנים, ירי „לנסיון“ ברובה ובאקדה באופן שטחי בלבד. פירושו-שלידבר כי הקצין המתאמן דילג על השלב של אימון בכיוון יריה — וניגש ישר אל ביצוע הירי באקדה. אין תימה כי רק פחות ממחציתם של הצוערים הצליחה בתרגיל זה.

מיום ליום מתרחבות האפשרויות להחזיר למתודיקה הנהוגה את האמצעים הטכניים החדשים-ביותר: כגון, סרטונים, רשם-קול וטלביזיה. בבית-הספר הכלל-צבאי הגבוה לפיקוד שבמוסקבה משתמשים בדרך מענינת למדי במסירת נתוני-מודיעין על האויב לצוערים: באמצעות רשם-קול. רישומי הסרט נעשים בשפה זרה, בצורת שיחות-אלחוטיות של ה„אויב“, שנקלטו בהאזנה. בבתי-ספר אחדים נרשמים על-גבי הסרט דבריו של הצוער שהוטל עליו להדריך בשיעור. לאחר-מכן מקשיבים — במהלך ניתוחו של השעור — שוב לדברים אלה חלקים-חלקים כשהם משודרים מן הסרט; ונוצרת על-ידי כך האפשרות של חזרה מדויקת על מהלכו של השיעור. כך ניתן לבדוק את טיב הסבריו של המדריך ולעמוד על השיבושים בהם נכשל בדיבורו. אכן, פה ושם מתגלית גם תופעה רצויה-פחות: נטיה להשתמש באמצעים הטכניים החדשים בראש-וראשונה להשגת אפקט חיצוני — „למען הרושם“.

בשעתו דובר לא מעט על החדרת השימוש בסרטים כאמצעי הדרכה. אך שיעור מסוג זה עודנו בבחינת דבר נדיר בבתי-הספר. והלא הדבר עשוי לפתוח אפשרויות בלתי-מוגבלות למתן אופי חי לשיעור. נקח, למשל, את ההרצאות בענין ההכשרה המתודית. בשיעורים אלה קשה להשתמש בכרזות, דגמים או אמצעים חזותיים אחרים. אולם קטעי סרטים שהוסרטו בגייסות בשעת הדרכת חיילים עשויים להיות כאן לברכה רבה.

כל אלה הן רק אחדות מן הבעיות המתודיות המחכות לפתרונו. נשאלת השאלה: מדוע דוקא במתודיקה נערמו בעיות בלתי-פתורות כה-רבות? ההסבר לכך טמון במידת-מה בעובדה שבשנים האחרונות רוכזה תשומת-לבם של קציני בתי-הספר בסוגיות שיקומה או שידודה של מערכת התקני-ההדרכה ועוריה-האימון. התהליך של החדרת התקנים אוטר-

מטיים ואלקטרוניים למרכזי-האימון ולבסיסי-ההדרכה, וכן התקנה-מחדש של חדרי-הלימודים ושכלולם — כל אלה הצריכו עבודה רבה — וממילא, גרם הדבר להאטת תנופת היוזמה והחידוש בתחום המתודי. הסיבה העיקרית נעוצה בכך, שהעבודה המתודית של הקתדרות וחוגי-האימון למקד צעות הצטמצמה בדאגה לביצוע המשימות השוטפות של יום-יום, ללא נסיונות רציניים „להציץ אל תוך העתיד“. קצינים רבים שכחו כי החשובה במטרותיה של העבודה המתודית היא בדיקתן בעבודה המעשית של תוצאות השיטות החדשות בהדרכה. מצויים היו מדריכים אשר השלימו עם רמות ההשגה הקיימות עד כדי כך שחדלו אף לדבר על נסיונות מתודיים בעלי מעוף והעזה פדגוגית. ההמתנה להוראות מלמעלה הפכה מנהג. כך הורגש, במידה זו או אחרת, ששיטות העבודה המתודיות של הקתדרות השונות וחוגי-הלימודים לסוגיהם צרות-והולכות. תרגולות-הדגמה הן שהפכו לאמצעי-אוניברסלי כמעט ויחיד להעלאת רמת שליטתם של המדריכים במתודיקה. ראשי הקתדרות בקבעם בפסקנות: „שיעשו את הכל כפי שהודגם לפניכם, וכפי שראו“, הביאו את המדריכים לידי מחשבה שבמתודיקה הכל חייב להיות אחיד, ואין לחרוג-מן-המסגרת. היש, איפוא, מקום לתמוה שמעטים הם הקצינים המחפרים נפשם להציע — ולו בצורת ניסוי בלבד — שיטות הדרכה ואופני הדרכה חדשים, ול- השתמש בהם בפועל, להטיף בלהט לנסיונות בהם החלו ולשכנע גם את האחרים בנכונותם.

קצין מנוסה אינו צריך להיות כבול על-ידי שיטת ההדרכה המקובלת על-ידי רבים. עליו לחפש ולנסות צורות ואמצעים חדשים, ולמדריך או מורה כזה יש לתת את האפשרות לבחון את רעיונותיו במבחן-המעשה.

הכרחי להעלות את מידת-ההתענינות של מדריכים ומורים בפיתוח עבודה מתודית-מדעית. זאת אפשר לעשות על-ידי קיצור שעות ההוראה שלהם, ועל-ידי מתן דחיפות ועידוד מלמעלה בצורות שונות.

במחקרים הנערכים על-ידי אנשי-צבא בתחום ההדרכה יש להעלות בראש-וראשונה בעיות כאלו שיש בהן ענין הן לבתי-הספר והן לגייסות. הדבר ירחיב את בסיסה של עבודה מדעית כזו ואת חוג המעוניינים בתוצאות מחקריות. שיקול זה חייב להיות יסודי-מוסד לקביעת תכניותיה של עבודה מתודית-מדעית בעתיד.

לתשומת לבו של הקורא!

הדרכה יעילה - כן! קיפוח המש"ק - לא!

ברשימה של סא"ל עמוס ק. שהופיעה בחוברת קמ"ח (עמוד 36) נפלו שתי שגיאות המשבשות את כונת המחבר: בעמ' 36, שורה 11, כתוב: „דבר שכידוע אין למצוא אצל המ"כ" וכו'; צריך להיות: „דבר שכידוע אין למצוא" וכו' (המילה כידוע במרכאות!). ועוד כתוב באותו עמוד, שורה 13: „ליעל" ולשפר את ההדרכה, כאילו יש סתירה בין שניים אלה; צריך להיות כתוב כאן: „ליעל" ולשפר את ההדרכה הטובה, כאילו...“ המערכת מבקשת את סליחת הקוראים והמחבר על השגיאות המצערות.